

Rozwój przemysłu piwowarskiego w Polsce

ALEKSANDER STĘPKOWSKI

Naczelny dyrektor Zjednoczenia Przemysłu
Piwowarskiego
Warszawa

Przemysł piwowarski prowadzi produkcję piwa, bezalkoholowych napojów gazowanych, siodu i ekstraktów siodowych. Początki produkcji piwa na terenie Polski sięgają wczesnych wieków średnich. W początkowym okresie produkcja piwa prowadzona była w gospodarstwach domowych, po czym przejęta została przez warsztaty książęce i klasztorne, a w XVI wieku koncentracja produkcji doprowadziła do powstania pierwszych browarów. W okresie rozbiorów na terenie Polski działało ponad 500 browarów. Stanowiły one własność prywatną. W większości były to browary o małym promieniu zbytu, ograniczonym do zaspokajania potrzeb lokalnych. Wyjątek stanowiły browary Okocim i Żywiec, których zasięg był znacznie szerszy, a odległość dostaw, jak na owe czasy, była imponująca. Znane są bowiem fakty dostaw piwa okocimskiego np. do Czerniowic.

Stan organizacyjny przemysłu w okresie międzywojennym praktycznie nie różnił się od okresu zaborów. Jedynie wielkość produkcji niektórych browarów do 1929 r. utrzymywała się na poziomie nieco niższym od stanu przed pierwszą wojną światową, by potem obniżyć się dalej w czasie kryzysu. Branża piwowarska w 1938 r. produkowała 1,5 mln hl piwa (ok. 4 l na mieszkańca). Największe browary produkowały w 1938 r.: Tychy ok. 150 tys. hl, Okocim ok. 120 tys. hl, Warszawa i Żywiec po ok. 80 tys. hl.

W okresie drugiej wojny światowej liczne polskie browary, tak jak i inne zakłady przemysłowe, ulegały poważnemu zniszczeniu. Bezpośrednio po wyzwoleniu istniało jedynie ok. 25 browarów, które mogły podjąć produkcję. W wyniku prac remontowych oraz odbudowy w 1950 r., na terenie Polski pracowało ok. 100 browarów, a ich łączna produkcja wynosiła 3300 tys. hl piwa.

Pod względem organizacyjnym browary należały w tym czasie do przemysłu państwowego, spółdzielczego i gospodarstw rolnych. Struktura organizacyjna przemysłu ulegała kolejnym przemianom do stanu obecnego, w którym piwowarstwo zgrupowane jest w Zjednoczeniu Przemysłu Piwowarskiego (81 browarów, 63 siodownie i 10 wytwórni wód gazowanych, w tym 7 typu Cola).

W latach 1950—1973 następuje gwałtowny wzrost produkcji i spożycia piwa. Osiągnięty w 1973 r. poziom produkcji 12,8 mln hl oznacza wzrost produkcji o ponad 380% w stosunku do 1950 r. i o 190% w stosunku do 1960 r. Spożycie piwa na 1 mieszkańca wyniosło w 1973 r. 37,8 l. W latach następnych notuje się spadek spożycia i produkcji piwa o 2 do 5% rocznie. Tendencja spadku w tym samym okresie notowana jest również w Europie. Występują tam spadki spożycia piwa w granicach do 10% w stosunku rocznym. Zjawisko spadku produkcji i spożycia piwa zachodzi szczególnie w RFN, Austrii, Szwajcarii, we Włoszech i Irlandii. Jednocześnie w niektórych krajach obserwuje się tendencję zwykłą spożycia piwa. Należą do nich głównie Francja, Hiszpania, Węgry, Bułgaria i ZSRR. Również tendencja zwykła w spożyciu piwa występuje

w krajach pozaeuropejskich, a szczególnie w strefie tropikalnej. Według oceny specjalistów zahamowanie spożycia piwa w krajach tradycyjnie spożywających duże jego ilości związane jest z rozwojem motoryzacji i wprowadzeniem ostrych restrykcji prawnych za jazdę po spożyciu alkoholu, wzrostem zamożności społeczeństwa, które stać na droższe napoje alkoholowe oraz konkurencją i powszechną dostępnością innych napojów chłodzących.

Mimo spadku spożycia piwa w Polsce w ostatnich latach wynosi ono obecnie ok. 32 l na mieszkańca rocznie i jest osiem razy wyższe od spożycia przedwojennego.

Przyczyny spadku spożycia piwa w Polsce są podobne do występujących w Europie, a ponadto bardzo istotny wpływ na zahamowanie jego spożycia mają chyba zbyt ostre ograniczenia sprzedaży piwa stosowane przez terenowe władze administracyjne.

W wyniku tego działania znikła z polskiego krajobrazu budka z piwem, a liczba punktów sprzedaży piwa i godziny ich pracy są poważnie ograniczone. Ograniczenie sieci sprzedaży szacuje się na poziomie 5% rocznie. W konsekwencji zmienia się struktura dostaw piwa do handlu prowadząca do zwiększenia udziału piwa butelkowego na niekonzyś piwa beczkowego. Produkcja piwa butelkowego w browarach wzrosła z 2,8 mln hl w 1970 r. do 5,3 mln hl w 1978 r. Rozlew piwa do butelek w handlu osiągnął 2,9 mln hl. Tak więc udział piwa butelkowego w dostawach ukształtował się na poziomie 72% produkcji piwa ogółem.

Obecnie czynnych jest w Polsce 81 browarów zgrupowanych w zjednoczeniu w 19 przedsiębiorstwach, ponadto istnieje przedsiębiorstwo transportowe, remontowe i biuro projektów. Rozmiary przedsiębiorstw są silnie zróżnicowane. Istnieją np. 2 przedsiębiorstwa grupujące po 13 zakładów oraz 1 przedsiębiorstwo jednozakładowe.

Również wielkość browarów jest zróżnicowana. Ilustruje to poniższe zestawienie:

Wielkość produkcji w tys. hl piwa/r.	Liczba browarów	Udział w produkcji piwa w %
Powyżej 750	3	19,4
500—750	4	17,5
250—500	7	15,7
100—250	26	28,2
Poniżej 100	41	19,2
Razem	81	100,0

Wielkość produkcji na 1 zatrudnionego w 7 największych browarach wynosi 1580 hl, a w 41 najmniejszych 980 hl. Przyrost produkcji piwa w Polsce osiągnięty został głównie wskutek intensyfikacji produkcji i modernizacji. Zjawiskiem powszechnym jest 3—4-krotny wzrost wielkości produkcji zrealizowany w browarach starych w stosunku do okresu przedwojennego.